

MULJAVA -p.c. Matere božje

1.

Fot. št. 1 podružne c., zgrajena pred l. 1475.

Il. Slov. 1925, št. 184, št. 34.

Slika vel. oltarja.

"

zunanjščine c.

Il. Slov. 1931, L. VII, št. 29, str. 229, 231.

Kip gotski - Marije z Detetom (sedeče), les, v=30 col. Vsepovdos še vidna platnena podlaga. Spodaj še stara polihromacija, vsaj delno ohranjena. Obraza obupno preslikana.

Freska Kristusovo vstajenje v prezbiteriju - prim. jo z reliefom v Volčah pri Tolminu.

Figure apostolov res zelo blizu ljubljanski kiparski delavnici.

Prižnica v lopi še gotska. Prezbiterij enako visok in širok kot ladja.

Okna precej nova (?).

Stranska oltarja iz srede 18. stol. kipci iz 17. stol.

Ladja, zvonik in prezbiterij imajo pristrešen cokel.

Na južni strani prezb. sledovi sv. Krištofa - 16. stol.

Cevc, Zap. XX. str. 27. X. 50, str. 4

Veliki oltar v Višnjah soroden muljavskemu. Glej pod Višnje-str. 1.

Stele, LXII, 21.9.1924, str. 1 - 2.

Stele, LXII, 2.9.1924, str. 2-4

Vel. oltar c. v Kalu pri Ambrusu soroden vel. o. na Muljavi. Glej pod

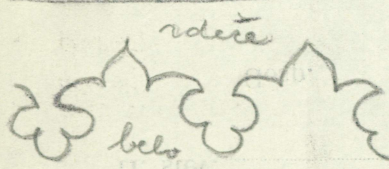
Na slavoloku je odkrit del doslej neznanih fresk, velika trta, ki se vije ob loku navzgor. ~~Netajli~~ še ~~nejsni~~ nejasni. Mogoče, da je tudi kaj figuralnega vpleteno, a doslej nevidno.

Stele, LXXXII, 8.11.1934, str.59.

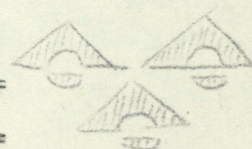
V prezbit. nad apostoli okoli treh zadnjih stranic napis:

Anno domini M.CCC(enega c manika) LIII... pletū(m) est hoc opus I vīa Laurenti
~~mr.....~~ venerabilis patris ^{ali Ma(tei?)} Mā(rtin) Abbatis Sitichensisnečitljivo
 (N)obi(li)s M.....pi(nc?) tor(verjetno bolj, kot toris Iohis) de Laibaco
 "od streho na sev. strani nad obokom v polkrogu napis(Manka Anno) Dni M°CCCC°
 LIII° *Alber*

Na sev. od tega napisa v kotu na slavoloku in na sev. steni(v stiku omet od-
 padel pod rdečo borduro obstoječo iz križcev(rdeče na belo patronirani) veli-
 ka, bujno se vijoča trta. Dalje na sev. steni bordura belih suličastih c in, se-
 gajočih v rdeče in ustvarjajočih rdeč trlist.

"od to bordura kaset(patron temnordeče na
 svetlordeče. Pod to temne suličaste cine se-
 gajoče v rumeno, tvoreče bele trliste, na-

robe kot zgoraj. Po tem vrhovi slikarij iz strehe hiš.

Juž. stena: ogel v slavoloku istotako velike " Ranke" To omejuje na zap. močna
 rdeča črta, za to bela črta in za to pas vodoravnih rdečih in rumenih črt.

Nato vrh prve slike na svetlosinjem polju, vidni sta 2 lepi an-

angeliski glavici in peruti. Scena sicer nejasna.

Slika obkroža temnelila pas lila cin segajočih v rumeno, kakor opisano zgoraj. Nato sledi vrh prvega gotskega okna obdan od enakega okvira. Okvir okna belo obroblien, ob kotih ki nastanejo ob silu bela ~~špiraka~~ špirano zvita Rame

Laibunga ~~stara~~ okna je bila bela in na belem dnu rdeči rasti. orna-
menti, kot v kotu med steno in slavolokom. "Nato sledi od enakega ok-
vira obdana velika slika, katere vrh obsega ~~xxxx~~ poslopje pogled
na veliko mesto s cerkvami in stolpi najrazličnejših oblik.

Nato sledi polkrog, ki pretrga to mestno obliko in v nejm je vidna
od kreuznimba obdana glava "rista, bradata nagnjena na svojo desno pred levo
ramo so vidni prsti dvignjene roke. Lep obraz. Nato sledovi posloja z erkerji.
Nato zopet okno kot prej. Za oknom nova scena na svetlosinjem ozadju s hiša-
mi. Do konca stene močne, velike, pravokotne cine.

Na vhodni steni 2 veliki glavi z nimbi na svetlosinjem ozadju, napol vidni

apostoli(?) Bordura na vhodni steni ista, samo da se dvigne v:

Na sev. koncu vidno prav tako par glav apostolov.

Velja vhodna scena predstavlja poslednjo sodbo. Viden v sredi "ristus v mandorli
sedeč na mavrici, kažoč svoje rane. Na njegovo desno od ust lilija, na levo meč
"epi angelji drži mandorlo (3 vidni) na levo in desno na skupnem ^{konu} ~~trčnu~~ po 6 apos-
tolov.

Pod Kristom vstajenje. [✓] Zena vsa preplašena se grabi na glavo (naga prsa) in se

straši kač, ki se porajajo od vseh strani. Angelj z dvignjeno desno (bržkone) z mečem goni v žrelo pekla zavržene, med njimi ljudje najrazličnejših oblik, tudi v škofovski. Na nasprotni strani stopajo skozi nebeška vrata zveličani sprejema jih Peter, angelji igrajo na inštrumente, papež gre na čelu.

Na juž. steni cerkve na koru viden del slikarije, deljen v dva dela.

V levem vidno v ozadju zamreženo okno, spredaj pogrnjen oltar in na njem gotski odprt triptih, pred njim kleči bradat mož, obrnjen k oltarju in več drugih, eden mu polaga roko na ramo, z desno pa čita knjigo.

Na desni prižnica vidna draperija in roke moža, ki se je naslonil z levo na balustrado z desno pa dela gesto govorjenja in pridiguje. Spredaj par glav poslušalcev poimovanih malo realistično, nekateri skoro karikirano. Del pod komrom še ne odkrit.

Ob vhodu na kor kos bordure s križci. Ostanki vidni povsod.

Nad sev. stran. vrati vidna dva obraza, eden bradat star in eden mald goldrad z dvignjenimi rokami kot v molitvi. Nad prižnico nejasni ostanki.

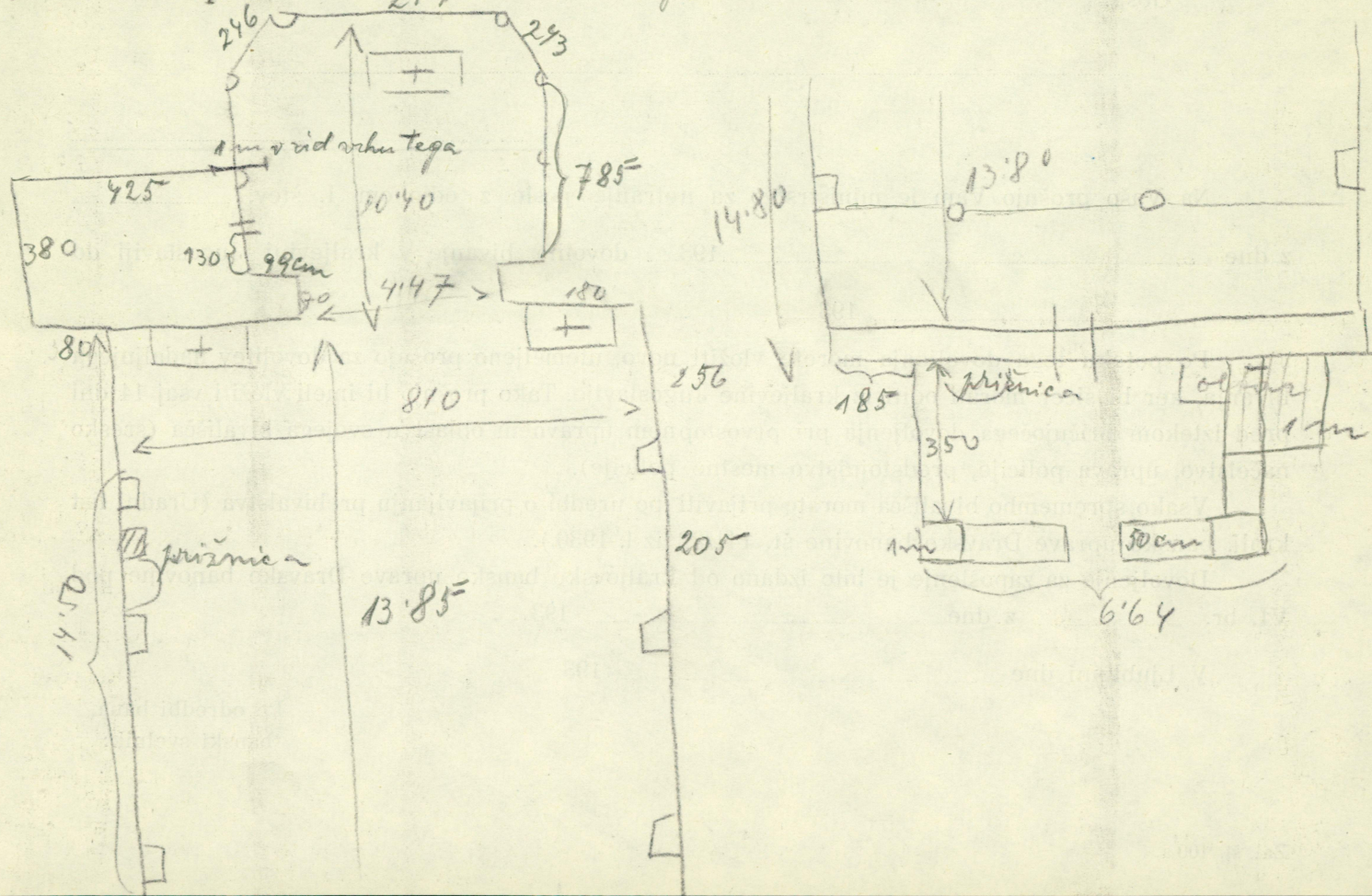
Na juž. steni pod zazidaneim vsh. oknom bordura, ob oknu ostanek draperije.

Nad zadnjim oknom v prezbit. na vsako stran po ena postava s krono na glavi.

Ne da se ~~opaziti~~ opazovati, bržkone kronanje Marije(?)

Na zadnjem stropnem polju svoda : Krisuts v ovalni mandorli na mavrici sedeč v levi zemeljsko oblo z desno blagoslavlja. Vse na zvezdnem ozadju, spodaj luna in sonce vsak na eni strani.

1. streha na vrhu brez žlebnikov, tako da notri dežuje - župniku pisati.
2. vlaga v spodnjem delu
3. deli slik v prezbit. so odstopili, fiksirati.
4. odkriti napreč. *na zamužju par glavice metil dol.*

Na juž. steni prezbitarija velika slika od vrha do tal, zabeljena - sv. A^{riš}=
tof. Na juž. steni ladie ob oknu pod streho zabeljena slika, bržkone ura, kva=
drat ca 80 cm. Na slav loku prezbitarija lepa figura v belooblečena devica s
krono na glavi, v levi zmaja, desno dvignjeno s stegnjenim prstom - sv. Marjeta.
Nasprotna stran še zabeljena. Na beležu letnica nad gl.vhodom: MDCCCLXXV (med
da prebeljena) Na portalu 16^{MRA} 97.

Na tramovju lope 1841.

Apostoli nad vrati v zakristijo 3.^{ti} rvi golobrad v levi knjigo v desni majhno
sekirico. 2. rvi bradat, v desni knjigo, v levi sulico s sekiro (helebarla). Tret
ji bradat v desni knjigo, v levi palico, pri kateri se ne vidi kaj nosi.
V prihodnjem polju zopet trije: Prvi na desno bradat, z dvignjeno desno in ka
že dlan, v levi nejasen predmet na palici, zdi se, da je sekira brez sulice.
Drugi bradat, v levici knjigo, desno polaga nanjo. Za njim viden križ.
Tretji ima brado pokvarjeno, da se ne vidi ali je bradat ali gol, ima pa v
levi ~~kelih~~ kelih, z desno pa blagoslavlja. Oni na levo od drugega okna ima desno
navzdol, z levo drži nož. Bradat. Oni na desno bradat za njim Andrejev križ v
levi drži knjigo, z desno sega s prstom nanjo. Levi ob prihodnjem oknu bradat
v desni knjigo v levi velik ključ - sv. Peter. Desni ob zadnjem oknu ima v desni
ni nekaj kar zakriva oltar, izgleda pa da je meč, v levi pa knjigo.
Karakteristične barve - svetlo plava, bela, lila, več tonov rdeče, bolj

bledorđe. Bela svetnica na levi strani slavoloka ima korno na glavi, z desno govori ali blagoslavlja (samo palec in kazalec sta stegnjena) v levici pa drži zelenkastega zmaja - sv. Marijeta.

Napisi evangelistov : Luka - Sct's Lucas.....in diebus

herodis.....iud

sacerdos quidam nomen

Sv. Janez- Sanc. Johs In principio erat verbum et verbum erat apud deum et deus
erat v.....et hoc.....ip.....apud deum omnia(omnia) per.... sum fa.....

Matěvž: Sāctus Mateus.....Ihū xpī....

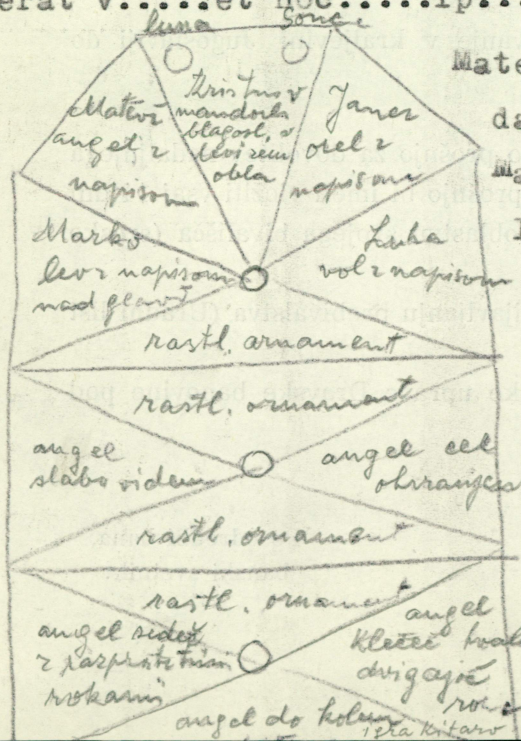
davit.....vit Abraham Abraham

Marko: začetek uničen, drugo skoro popolnoma neživo. Tehnika: rjave ali tudi temne konture, kar nat roza z belimi lisami na čelu, licih in grebenu nosu modeliran, dobi pa recejšno plastiko.

e črte. V tipih in stojah veliko sorodnosti z

Visokim.

visokim.
Štop je dano novus opuljen, faks da to

ohraniene deloma samo še konture, sicer pa v barvah bolj enoličen kot stene, ki izgleda, da že prvotno ni z isto vneto delan. Pogosto naravnost padajoče R cevaste gube.

Nimbi vtisnjeni v omet. Pri pridigi sv. Janeza na koru par golobradih poslušalcev - obrazi, ki očitvidno skušajo dati tipe, a ostanejo konvencionalni in skoro malo karikirani, vendar v idealističnih mejah.

Prostorno znanje zelo majhno, enoto daje ornamentalna kompozicija, tudi figure le slabe v svojih prostornih elementih - v tem oziru epigom 14.stol. Sem in tja se mu posrečijo fine kompozicije. barv: tako prvi apostol pri slavaloku. Suknja lila, plašč rdeč, podšivka zelena. Sv. Janez suknja in plašč zelena, podšivka rdeča. Apostol ob oknu z nožem, belo v belo slikana rdeča podšivka. Istotako belo v belo slikana sv. Marijeta z zeleno suknjo, ki se deloma vidi in M. oznanenje.

Scena nad drugim sev. oknom predstavlja rumenkast tron z naslonjalom, ki ima tri stranice, na njem sedi v beli suknji Jezus z majhno bradico - dvojno, ki prekriva samo rob rade in se v dveh koncih obeša dol, pod nosom nič. Sedi strogo en face. Roki položeni na kolena, okoli glave rdeč nimb, v njem zelen križast. Na levo od trona 2 stoječi postavi s špičastimi klobuki v razgovoru. Ena ima ob pasu mošnjo. Na drugi strani tudi 2, ena v rdeči suknji s sivimi lasmi moli Jezusa zeleno vejico in mu kaže figo, druga v zeleni suknji z brado kaže s kazalcem desne roke na nos podobno kot hudič na zunanji strani

na Visokem.

Aristus ima zeleno trnjevo krono na glavi in krvave kaplje po licu, obrazu beli sukni in po rokah. Lepa slika!

Na juž. oknom deloma pokončano - Kr. nese težki križ. Spredej figura obrnjena k njemu s koncem vrvi v rokah, vmes 2 bradati z obvezami na glavah v belih oblekah. (le zg. del ohranjen).

Kr. cel ohranjen, za njim v zeleni obleki Simon ki pomaga nesti križ. Na 3 juž. oknom Kr. devlieio v grob, mati za odprtim grob m joka. Ob nogah in glavi po en mož, ki ga polaga. Spodnji del po okno uničen. Isto okno je uničilo pod to sliko Beg v Egipt. Videti samo gozd in pred njim Jožef s spodnjim delom na oslu ter dele glav Marije in jezusa. Okno med tema deloma pa je vso slikarijo uničilo, tudi pod beležem ni mnogo pričakovati.

Poslednja sodba na koru: Kr. v mandorli na mandorli sedeč. Krona na glavi in nimb. Glava nagnjena lahno na desno. Desna stran prsi prosta in desna rama, sicer rdeč plašč čez levo ramo leve prsi in levo roko ter noge. Desna roka gola pokazuje rane na obeh rokah. Vidna rana na desnih prsih. Od ust na desni li-

lija. na levi meč. Janeza in Marije ni. Na obeh straneh na posebnem podiju na tronu skupina s skupnim hrbtiščem sedeči apostoli z različnimi gestami. Okrog mandorle 4 angelji s trobentami (3 vidni, 4 nedvomen) Pod mandorlo pokopališče s cerkviijo, moleči vstajajo iz grobov. Izveličani s sklenjenimi rokami. Procesija s papežem pro. proti s papežem gre proti utričenemu mestu z vrati oz. erkerii na konzolah okrogli)

na oglih, tam jih srpejema sv. Peter.

Na nasprotni strani zanimiva naga ženska postava, ki vstaja iz groba z rokami se grabi za glavo, strah je čitati v obrazu in kače sikajo iz groba okoli nje. Pod njo vidno nekaj nejasnega, bržkone hudoba. Na oni strani igrajo angelji zveličanim na razne inštrumente, na ti jih podi velik bel angelj z mečem v peklo. Procesija, trnjeva veriga jo oklepa v nji razni stanovi, tudi škof gre v žrelo velike živali pekla. Ljudiči jih vlečejo k sebi z rokami in posebnimi kaveljni. Eden zelen kakor oni na Visokem, a močno spraskan.

Spodnji del uničen ali deloma še pod beležem.

Stele, IX, 10.5.1921, str. 6' - 19'.

Napis v prezbiteriju ponovno čitam:

1.....

2.....

3. i vīa Laurenti m^r tpe(me?)

4. venerabilis patris Vdalrici Johis^{e(?)} prigitor(!) de Laibaco

Zapiski na stenah za oltarjem: Virtutis comes est mu....Michael Barthol
cooperator.....ucnorum ad S.Vittum 1595

Nic fuit....cleri...de Sittich(z gotsko kurzivo)

Maus stultorum maculant loca sanctorum.

Stele, XI, 20.10.1922, str. 22'-23.

Zapiski na slavlouku na strani prezbitarija: Hic fuit Johannes de Metlika sub
anno do m^occcc^o LXIII hac tempore cat p

V prezbitariju: Virtutis comes est....Michael Barthol cooperator divinatorum ad
S.Vittum 1595

Hic fuit...cleri... de Sittich

Manus stultiorum maculant loca sanctorum

Michael S....

Hic fuit Jacobus de...

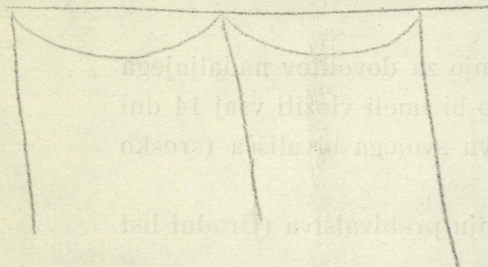
1584.....vler(icus?)

Mathias Zigelfest cooperator divinatorum.

Novo odkrito na koru, na sev. steni začetek slike sv.3 kraljev.Na levi ozadje
s cinami, v sredi visok portal, katerega križni svod se perspektivično vidi
pod njim pa nekoliko dalje kot do pasu kralj Herod v zeleni obleki s krono na
glavi. V kroni ~~XXIX~~ vtiski v omet, posnemajoči kamen. Za njim druga oseba v
rdeči obleki.Herod se je obrnil že naprej tako, da je telo en face, glava pa
obrnjena v svojo levo, gledajoč za kraljem.Levo je zataknil za pas, desno pa
dviga ob desnem licu kot neke vrste salutiranje z ~~desno~~ dlanjo ven.
Na desni je viden zadnji konec belkastega konja, na katerem jaše eden kralj.

Cela stena ~~xx~~ torej predstavlja pohod sv. 3 kraljev od Herodove hiše do Bet-
lehema, podobno kto v Mačah.

Pod korom na juž. steni ob stopnicah na kor ohranjen del bordure s križnim ornamentom in mnogobarvno mavričasto podlago - nad to ostanki 2 slikk, spodnji rob desne tvori rdeč pas, širok roza rdeč pas pravokoten nanjo jo loči dd soslednje leve. V desni je vidna stilizirana trava po tleh in spodnji deli poševno stoječih lesenih lat, levi dve gresta skup kot dela Andrejevega križa, desna je nagnjena proti desni in odrezana po svodu. Mogoče ostanek Andrejevega martirija., eva je spoda obrobljena z zelenim pasom, viden je le zelen trak prevlečen s črtami, ki se sečejo v rombih. Ca 1 1/2 nad zemljo se poznejši zgornji omet neha, pod njim pa je na spodnjem ometu naslikan rdeč zastor. Zgornji del

je doslikan preko nove plasti ometa. Vidna je tudi na enem mestu črna črta, ki je navzgor omejevala prvotni zastor. Pod novim beležem omet nasekan, da bolje drži. Kolikor se vidi spodnji omet na njem ni sledov figuralne kompozicije.

Pod streho na sev. steni je sedaj viden kak del prvotne slikarije na spodnjem ometu, ki se prevladuje kakor na vidnem delu ornamentalen pas s patroniranimi križci.

Na juž. steni ladje na koru je nad levim delom, ki sem ga opisal spodaj, naslikana prižnica, na katero se opira mož, ki dela z desno gesto govorjenja. Poslušalci spodaj vidni do pasu, predstavljajo ljudi iz naroda, idealno - realistični tipi.

Na levi je oltar(odprt gotski triptihon) pred steno z oknom z močno mrežo. Pred oltarjem obrazi 4 oseb, ki se krijejo. Kot skupina so le dežoma vidni. Prvi v zeleni obleki dviga roko z razprostrto dlanjo ven obrnjeno. Pred njim kleči mož v rozardeči obleki z dolgo rjavo brado, ki sklepa roke v molitvi. Za njim je brezbrad mož v črni obleki, ki mu polaga levico na rame, v desni pa ima odprto knjiго. Očividno duhovnik.

Pod korom na vhodni steni je istotako viden do ca 170 cm prvotni omet s slikarijo predstavlja jočo zastor, skupni rob pa je doslikan. To se vidi na celi vhodni steni. Isto na severni. Pod Herodomasliko je odbito veliko poznejšega ometa od prvotne slikarije tam in tako, da izgleda ~~xxx~~ da je obstojala samo iz zastora spodaj in ornamentalnega pasu zgoraj. Delo tudi pod sneto sliko na svodu. Ob prvem oknu od vrat na sev. steni je viden nos konja(oprava konja na koru je narejena z vtiski) spodaj pa glava in tace tekočega psa. Na desni od okna nekaj draperije in oprava konja, spodaj pa pes, ki nekaj gloje.

V naslednjem loku nad vrati 2 kralja na konjih(glave deloma odrezane) v razgovoru, en konja bel, eden rdeč, eden kralj brezbrad, drugi belobrad.

V tretjem loku Marija sedeča z nagim detetom v naročju, sprejem darove kraljev ki kleče eden za drugim, v drugi vrsti pa spremstvo. Spodaj prvotni omet in doslikan vrh zastora kot sicer. Pasovi kraljev z vtisnjeno ornamentiko, plastični vtisnjeni so tudi darovani predmeti.

Na juž. steni od vhoda votivan slika z ostanki draperije in enega *bradatega*

obraz 2 sedečih svetnikov, pred katerima kleči na desni abas Vdalricus, ob njen spodak navzdol gledajoč angeli z razprostrtimi perutmi, na levi strani slopa samo ostanek rumene draperije, mogoče tudi angelj. Nad angeljem, deloma pod desnim svetnikom, deloma med obema, kaže ostanek lila draperije. Mogoče, da je vse skupaj predstavljalo kronanje Marije, ki mu je posvečena cerkev.

Verjetno je bil *odpornost pater* tudi portret slikarjev na drugi str. Slika nad juž. vrati s padajočimi konjeniki, katerih sprednji dviga levico pred obraz, ki gleda navzgor, predstavlja bržkone v zvezi s Kristom v mandorli nad svodom izpreobrnjenje sv. Pavla, na kar kaže mogoče tudi napisni trak vijoč se od Pavla navzgor.

Ob oknu v sledečem polju na levi nekaj dreves in jezdec v močnem skorcu, obrnjen iz ploskve ven. Na desni ostanek par belih postav v železnih oblekah, obrnjenih na desno, kjer se na drugi strani slopa vrši posvečenje onega, kakor se vidi na koru. Mogoče, da vse skupaj predstavlja izpreobrnjenje in delovanje sv. Pavla. Tudi mož, ki ga blagoslavljajo bo mogel biti Pavel, posebno ap oni, ki pridiguje (Pridiga na Ascopagu) Ne vidi se, ali ima brado ali ne.

Tudi v prezbitერიu je zgronja plast na zoklju dodelana pozneje. Svod prezbitერიja spada k prvotni plasti, tako, da obsega nova plast samo stene do draperije spodaj.

4 kipi na str. oltarjih so starejšega izvora iz 17. stol. Vsi imajo karakter.

okrogle nimbe, ki se najdeno v prvi pol.17.stol. Pod oknom v juž. steni prez-biterija z rdečo barvo: Hic fuit Andreas(?) socius...sub anno M^oCCCC^oLXX (naprej se ne vidi več) Isti podpis nižje, še enkrat, a še manj čitljiv.

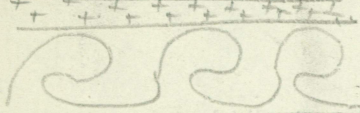
Apostoli v prezbitariu, od slavloloka počenši:

1. brezbrad z zaprto knjigo v levi, v desni majhno žatvakasto sekirico
2. bradat, mlad s knjigo v desni, v levi sulico s helebardno sekiro.
- 3.bela brada, v desni knia, v levi palica, katere vrh se ne vidi.
- 4.bradat mlad.,desno dviga z dlanjo ven obrnjeno, v levi palico, katere vrh je nerazločen, izgleda kot škofovsko palica ali kaka sekira.
- 5.drži z obema rokama pred prsmi knjigo, je bradat, za njim palica z velikim križem na vrhu.
- 6.brezbrad, kelih v levi, ne vidi se kaj je v njem, desna ima 2 prsta stegnje na v blagoslov(kazalec in sredinec).
- 7.8.uničeno, samo del okvira ohranjen.
9. bradat v levici nož.
10. belobradat, s knjigo z obema rokama pred prsmi, za njim velik andrejev križ
- 11.belobradat, plešast s skodranimi lasmi in brado, običajen tip sv.Petra.
V desni knjigo, v levi velik ključ.
12. Bradat, dolga riava brada, tip kot na koru.V desni meč, v levi knjigo,sv. Pavel, plešasta glava.

Pod streho sva konštatirala s Sternenom, da je cerkev dvakrat slikana. K prvotni, ki se da konštatirati povsod, kjer sva okrušila omet in, ki je očitno samo ornamentalna, spadata oba ogla pri slavaloku z velikimi zavoji motiva rastl. stilizirane trte. Narisana je na bel belež. Pri novem poslikanju l. 1453 se je ta del videl. Del na slavaloku z zapiskom Alber 1413 je iz novejšje plasti. K isti slikariji spadajo tehnično (na bel belež naslikano) močno risani in kolorirani 4 evang. in drugo na stropu v prezbiteriju. Treizkati bo treba stene, če je še kaj druge slikarije pod sedanjo. Samo spodaj okrogli rdeči krogi s križci. Značaj na stropu je precej risarski, koloriran, žitno - rumena barva las. Sname se pod streho 2 glavi angeljev, oznanjajoči angelj, doprsni ar. v mandorli in skupina poslopij.

Stele, XII, 16.7.1922, str. 27 - 27.

Pod streho jugovsh. kot na slavaloku ornamentika v rdeči barvi. Goraj vodoravna patronirana bordura iz križcev. Pod njo širok pas, obstoječ iz velike preri-
vajoče stilizirane rastl. trte. V kotu se na slavaloku pas trašno poniža.

V nekoliko nižjem nivoju se nadaljuje ista ornamentika na juž. steni. Tehnika polfresko, rdeča barva na belež. rta deloma rumena. Prvotni omet z beležem sega prav do vrha stene. Dber, 1 1/2 m od kota se na juž. steni začne nov omet, ki sega slabih 50 cm nižje kot prvotni in je položen preko njega. Slikarija v kotu se pod tem ometom da na več mestih konštatirati. Novi omet je ca 1/2 cm debel izredno fin iz apna in peska (na polovici)

Do okna sega zgornji del votivne slike, ki je odkrita spodaj. Obstoja iz 3 angeljskih glav in peruti. Ob oknu ornamenti. Ob razpoki se vidi večja partija prvotne slikarije. Od okna ca 2 1/2 m zavzema veduta mesta, nato sledi v mandorli Kr. glava s križnim nimbo, nagnjena na desno ramo. Nad levim ramenom je vidna roka s stegnjenimi prsti, z dlanjo ven obrnjeno. Ca 1 1/3 m od Kr. glave zavzema pokrajina z arhitekturami. Sledi okno, ki ga naznača ornamentika kot pri ~~xxx~~ onem. Od tam do konca stene je vrsta cin mestnega obzidja.

Na vzhodni steni se ornamentalna bordura novejše slikarije dvigne v strešni obliki in se nadaljuje vodoravno (na drugi strani isti motiv)

Glavi 2 apostolov in klop je vidna v jugozap. kotu.

Sev. stran: slavalok 1 1/2 m ca od kota preko starejšega ometa iz ornamentov kakor v jugovsh. kotu v polkrogu zvršen nov omet.

V polkrogu črn napis: dni + M^o + CCCC^o + LU^{oo} (*) + Alber(*) v ker je spodaj zaokrožen ne 2 i, ker ima zadnji i piko in se s tem razlikuje od ostalih potez)

V oglu omet odbit v razdalji ca 1/2 m se začne omet s prvotno slikarijo.

Nato se začne v isti razdalji kot na juž. steni novejši omet, pod njim se

prvotna nadaljuje zgornja zaključna črta, je oškropljena in očitno s špago

ndaryino. Poznejši slikar je prvotno ornamentiko na obrnjenem delu nadaljeval preko novega ometa. Isto na juž. steni. Cela stena ima pogled na pokrajino z mestnimi vedutami. Nekako na sredi jih pretrga zgornji del krilatega angelja z napisnim trakom (nečitljiv).

Arhitektura vse do kota. Tam večje poslopje, očitno Herodova palača.

Na vsh. steni 2 glavi apostolov.

Za vel.oltariem napis: Ko sem odstrgal dele beleža, ki so še pokrivali letni
co sem dobil neoporečno M^oCCCC^oLVⁱ^o (tudi tu ima i piko, V je spodaj zvezan).

Spodnja vrsta: Abbas Sitichensis (Nobilis Alberti).

Ob zadnjem oknu na levi zgornja vrsta: I via lavrenti mr tpe(tempore)

Spodnja nečitljiva.

Na juž. steni prezbiterija pod oknom rdeč podpis: Hic fuit itd. in na koncu
letnica M^oCCCC^oLXX.

Stele, XVII, 1.11.1922, str.1 - 4.

Geste rok v ladji izdajajo Johannessa. Tako gesta desne mladega kralja na be-
lem konju, ki se je obrnil k svojemu desnemu tovarišu z belo brado.

Dalje skupina poklonitve 3 kraljev, posebno roke oben klečečih kraljev. Ti-
pičen je tudi obraz brezbradega s kodri, ki se ponavlja skoro dobesedno v
angelih na sv du prezbiterija.

Iste geste tudi na koru in pa tipi kot pri apostolih.

Zbirka Johannesovih tipov je slika Marijine smrti, prav tako rok. Karakter.
so oči. Vrhajo zelo vedno močnejše povdari v risbi in oko premakne v en kot.
Sploh rabi skoro izključno 3/4 profil in je popolnoma en face postavljeni
apostol(brezbrad) za dvema bradatima, naravnost izjema, vendar je tudi pri
tem oko pomaknjeno v kot.

Zelo karater. in dobro ohranjen je obraz sv. Marjete, tako v modelaciji rdeče
z belimi modelu očimi svetlobami., kakor v risbi, ki pa tu manj prevladuje
kot drugod. Sploh Johannes močno kombinira modelacijo in risbo z rdečkasto
rjavo barvo. Kontura pri njem važna.

Svod prezbiterija je tudi nedvomno njegovo delo. Tipičen brezbradi obraz

angela z razprostrtimi rokami nad Oljisko goro. Roke in braz njemu nasportnega nad vstajenjem(tu karakter. gesta ven obrnjene dlani.) Karakterističen je oni nad polaganjem v grob, ki ima obraz en face, vendar oči zopet v kot pomaknjene in desno dlan ven obrnjeno.

Dno slikarije na svodu je be o. Pri apostolih umazano sinje, nad lila balistra-do(kot na Kamen vrhu) - Zelo fina figura je stoletči angelj - oznanenja, čigar glava s kodrasto frizuro je izredno dobro ohranjena. V lasih ohranjena še deloma zadnja lazura, ki je zelo karater. za to skupino, namreč zelenkasto črnkasto ton s katerim dal zadnje poživljanje formi(prim.par glav pri sv. Miklavžu na Vis kem, glava sv. Matevža na sv du na Kamen vrhu, dalje sv.Krištof in križanje v Mačah ter sv. Jurij pod streho lope v Bodeščah pri Bledu) Vse te finese so povečini že izmite. Izmed zadnjega odpritega je vidna na levo od okna med Oznanenjem in Betlehemskim prizorom perut in pas angela, mogoče je bilo rojstvo(oznanilo pastirjem in okna sploh ni bilo.

Na sev. steni je videti v dugem polju nad tremi apostoli na levi draperijo velike osebe, pred njo 2 majhni postavi, br kone otroka. Ne vem pa katera scena nedvomno iz pasijona. V tretjem polju sta bila mesto okna gotovo 2 apostola v luneti pa prizor v prostoru, ker je viden na desni kariran lila tlak. Zgoraj pa gotski križni svod z zelenimi rebri, pod njim pa tri kvišku stegnjene roke z dlanmi ven. Bičanje(?)

Na slavoloku v vrhu na levi še slutena v konturi klečeča postava Abel(?) tudi od Boga na vrhu še sled od Kajna nič. Vendar je ta scena popolnoma nedvomna. V zadnjem polju na svodu v mandli na mavrici sedeč Kristus, čigar obraz je pra v dobro ohranjen. -ev polaga na zemeljsko oblo, ki je na mavrici na levi od njega, z desno blagoslavlja(2 prsta stegnjena). Na desni spodaj je mesc, na levi s nce(žarki okrog obraza).

Povezava fresk Janeza Ljublj. s kipi Ljubljanske delavnice:

Plašč ogrnjen ohlapno čez jedro telesa (kot v kipu iz Samotorice) - prim. figuro srednjo v I. severni travaji.

Plašč lepo viseč ob straneh kot pri Marijinem kipu s petkovca - figura apostola, prvaga v I. severni travaji.

Sedeča Marija - prim. Marijo na freski sv. Treh kraljev?

Stranska oltarja: sliki, obe prav kvalitetni, poznobaročni deli. Slika sv.

Jurija na epist. stran. oltarju posnema ergentovski tip sv. Jurija z visoko vihrajočim plaščem.

Cevc, Zap. XXIV., str. 30. - avgust 1956.

Poslikano vse. Iz pod beleža v ladji se vidijo povsod slike. Odkrit samo prezbiterij. Slikarije se vidijo tudi pod streho nad sedanjim svodom, ki so ga vzdali v 17. stol. in stoji na slo ih prislonjenih k prejšnji steni. Oprej bržkone lesen stroj.

Prezbiterij: plast na kateri so slike je jako tenka in rada odletava.

Slavolok: 2 shematizirani vinski trti, ki se prepletata. V prostorih, ki nastanejo so židovski kralji in prer oki v kostimih, s ominjajo deloma na sv.

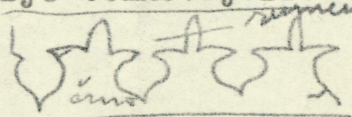
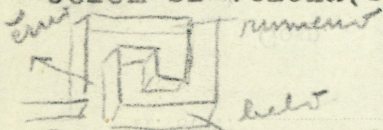
Jošt, tudi v tem, da se oprijemajo vinske trte. Do pasu so podobni žirovniškimi

Gledajo vsi v prezbiterij, vsi so lahno rumeno bradati, imajo dolge lase, kra

lji pa gotoske krone. Spodaj kjer se trti beli ^{rumeno} ~~temnordeče~~ šatirani ~~začenjata~~

temnordeče začenjata je meander. Vrh rumen, strani bele, tla črna kot pri

celem slavoloku (bolje temnovijoličasto)

Ornament v celem prezhit., ki obdaja slike reciproč. zinenmuster.

Sev. stena - srednji pas. Ohranjen: 1. polje 3 svetniki, 2 in tretje spodnji del po zakristijskih vratih odrezan.

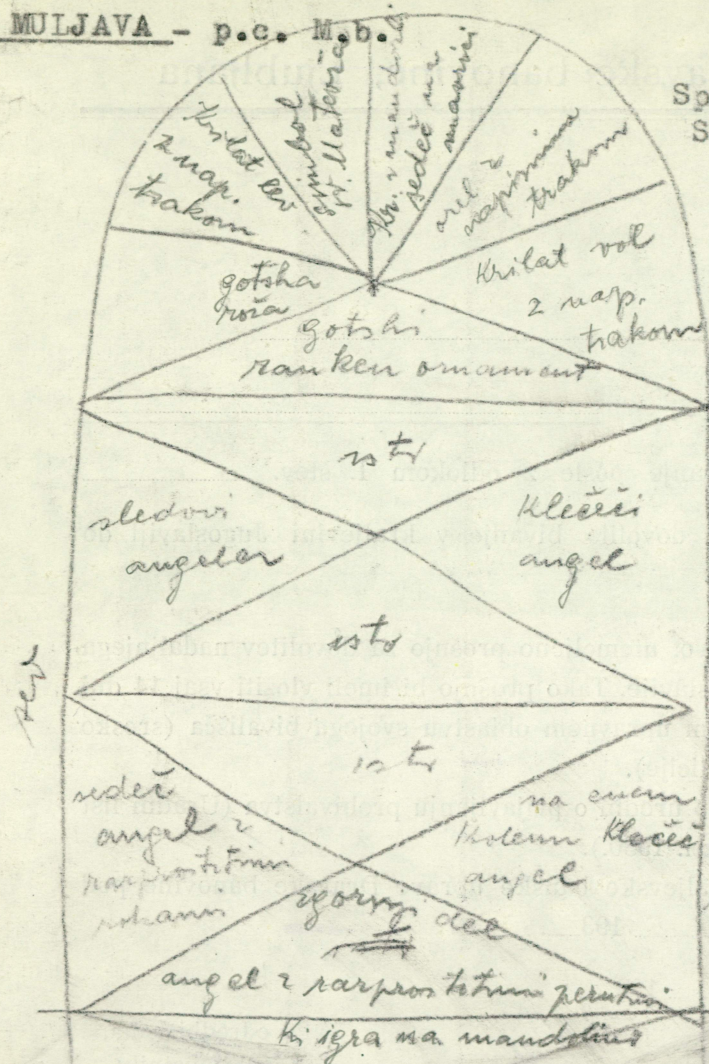
Ozadje do pasu vs oredno s slikovno ploščijo, balustrada temno lila barve, predrta z odprtini s šilastimi loki.

Nad tem prer oga enotne barve obrobljena z reciproč. zinenmaštrom.

Spodaj sta na vsaki strani po ena krogla,
Sonce in luna? (Godešče).

V vseh poljih zelene in rumene zvezdice.

1. svetnik s sekiro v desni, v levi knji-
go, golobrad. 2. v desni knjigo v levi
sekira s sulico na vis. držaju. 3. knji-
go in palico v roki. Žgornji del neviden
Bela dolga brada in lasje.

2. rumena brada. Zelo spominja na sv. Mi-
klavža nad Ihanom, tudi stoje in barve.
Bela, zelena, temnolila, rdeča, rumena,
reljefni nimbi

2. polji kot v ~~enem~~ 1. 3 apostoli.

Tlak spodaj perspektivično naznača lila
barve.

1. polje

2. polje

Za oltarjem od severa pri 2 oknu (levem)
apostol. Ozadje kot tam - 4 apostoli.

Pri prvem oknu še zakrite.

2 okno na juž. steni Mar. oznanenje. Na d. Marija klečeča pri klečalniku. L.
stopa angelj oznanenja. Ozadje kot pri apostolih nad oknom, Jezus nese težki
križ.

Nad srednjim oknom zakrito, nad sev. oknom Jezus v tempelju, sedeč na perspekti

risanem pri prvotnem tronu. En face s križnim nimbom, sinje na temnordečem ozadju. Na desni in levi stojе farizeji.

1. okno na juž.steni. Spodaj vsh.stran okna sv. Jožef žene olisa v pokrajini s shematiziranimi drevesi. Nad oknom Jezusa devajo v gorb.

1.polje od zah.Spodaj smrt Marije, zgoraj Vstajenje.Slavloložnik znotraj juž.stena belo oblečene svetnice v spodnji obleki s krono na glavi in nimbom.

Vizis zelo kot Mače.

Napisni vrsti pod sliko na juž.steni zadnjega okna za oltarjem:

venerabilis.pater.Mat(en?)

Iohis⁺ . p . 1) (et) 2) or.de.Laibaco.

+) mesto i mogoče tudi e, ni prav gotovo in razločno pa je vseeno.

1) kaj naj to vse pomeni, ne razumem. Mesto enega i, ki bi ga tu pričakoval so kar tri črte, katerih drugi ~~ima~~ 2 segata z repki pod črto.

2) et sta relativno gotova, je sicer zelo nejasno vendar čitam s precejšnjo gotovostjo 2 črki.or je čisto siguren.

Pričakovati bi bilo seveda pictor, za kar govori tudi p -or. Vmesnega dela napisa vsled pičlega časa nisem čital, tudi nisem mogel prav do njega.

Na sev. strani zadnje a in vsh.okna pod Kr. v temelju.

Zdi se, da so tam zaznamovani Stifterji.

Pod streho: nad sedanjim svodom iz 17.stol. je še ohranjen motivni zid, ki je do vrha poslikan. Omet ni debelejši kot ca 1/2 cm.

Sev.stena od zah. začnši.Skozi jako bogate arhitekture mesta in gradov kmalu od začetka se vidi leteč angel z napisnim trakom, ki je nečitljiv.Zadnje polje na vsh. ni del slavoloka stene, ki se dotika sev. stene ornamentalno poslikan s trtami, ki se v velikih zavojih zvijajo. Isto na juž.steni in slavoloka steni, ki se je dotika.

Tam, kjer se sedanja tona dotika prejšnje slavolokove Stirnwand se vidi na sev. strani del napisa, ki. Napis pod zgornjo slikarijo za oltarjem v 2 vrstah. Začetak čitam : Sitichensi(zadnja beseda druge vrste napisa pod sliko Jezus v temelju) del napisa na zah. strani okna.

Tudi Smrt Marije ima perspektivno poslikan tlak z nekakimi kasetami v raz-

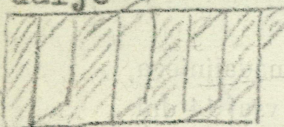
ličnih tonih lila barve.

Tudi pri sv. Miklavžu nad Ihanom ta karakter . lila barva in perspektivi no risanje tlaka(?) če se dobro spominjam. Marmoriranje sarkofaga sv. Miklavža tam in marmoriranje tal tudi.]

ad +) ki je bil speljan v loku, ki je deloma pokrit, čita se čisto razločno: (anno) dni M^oCCCC^o LIII° Albe"...

Bordura, ki opasuje slikarije obstoja iz pasu, ki sestoji iz križcev (večdelnih kot v prezbitერიju, ki jih posamezne pravokot. točke izpopolnjujejo v zvezdice, dalje recipročen cik-cak ornament kot spodaj in enpas z

dalje

Juž.stena blizu slavloloka se vidi več angeljskih glav. Na nekaterih mestih je omet odkrušen in vidi se spodaj sled sta-

rejše ornamentalne slikarije. Srednja po-

lja juž.stene so zopet polna arhitektur (mesto), ki so v koloritu in risbi podobna onim v Mačah. Na predzadnjem polju se vidi Kristus sedeč v mandorli. Zadnje polje izpolnjuje velika arhitektura : obzidje s cinami

Zah. stena je na zgoraj zaključena kot fasada

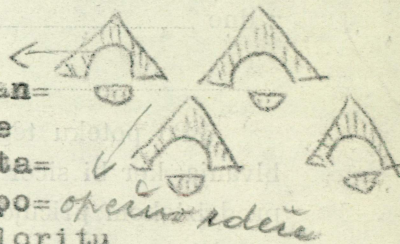
pri sv. Križu nad Selci

Cela stena je obsegala

bržkone samo poslednjo sodbo, katere sledovi se vidijo pod streho in na koru, kjer je skoro cel ar.sedeč v mandorli, odkrit. Spodaj se vidijo mrtvi, ki vstajajo iz gorbov in na desni (juž) izvoljeni vsen stanov, ki jih angeli igraje na man-

doline spremljajo v nebo, ki obstoja iz velike trdnjavske arhitekture. Svetnik (sv. Peter?) (z nimbo jih sprejema pri vhodu.

Na koro na juž.steni tudi precej postav odkritih, ki jih pa ne morem razložiti-

Tudi v ladji na več mestih okrušen omet in povsod se vidijo spodaj slike.
Stele, CVII, 14.12.1911, str.7-13.

2 str. oltarja čedna iz 18.stol. recej polomljena in črviva.

Freske zelo ostrgane z železno kelo, ko so jih odkrivali. Pri sliki Marijine smrti je nekdo na barbar si na in vlekel konture s svinčnikom.

Strop preslikan.

Za oltarjem vlaga do oken, vse zeleno od alg.

Vel.oltar ves črviv, zlato zelo obletava. Krila pod streho.

-abernakelj zakrije del trona, delo 19.stol.

Na slopu juž.stene blizu stran.oltarja soha M.božje z detetom Jezusom v naročju. Gotska iz sr.15.stol.

Na dvnad om zunaj pod lopo letnica MDCCCLXXV.

Na portalu 16 MRA 97.

Na lesenem tramovju lope 1841. Krovilni kamen 1852.

Omet na katerem je slikarija se na slavaloku močno lušči, pa tudi po stenah. Ga bo treba fiksirati. Tudi v cerkvi spodnji del sten zelo vlažen.

Na zadnji strani oltarja s črno barvo: Altare hoc Ioan: Iacobus Monhardt, cum socio Antonio Schenautsch, Weyxselburgenses in Anno 1674 pingebant, sculpebat nero Bartholomeus Plumberger Labacensis, Anno eiusdem.

Hoc altare erectum Anno 1674. Omet svoda in sev. stene prezbiterija zelo razpada.

Stele, CV, 18.8.1913, str.26-27.

Diese Kirche war einmal sehr besuchende Wallfahrtskirche, und deswegen wohl auch so gross angelegt worden und wurde gut erhalten.

Die Kirche besteht aus einem Schiffe, dem Presbyterium, einer (neueren) Vorhalle und dem breiten Thurme. Der Haupteingang ist gegen Westen, der Chor gegen Osten, das Schiff 14m lang und 8m breit. Früher hatte es eine flache Holzdecke, jetzt jedoch ein Tonnengewölbe, welches auf Wandpfeilerchen ruht. Die frühere Höhe betrug 6m, die heutige 5.7m Der gemauerte Sänger Chor ruht auf

zwei steinernen Säulen. Rechts und links ist je eine Seitenthüre neuerer Form (viereckig) angebracht, das Haupt - Portal trägt die Jahreszahl 1697. In diesem Jahre dürfte das Schiff gewölbt worden sein, wie auch sonstige Verstümmelungen erlitten haben. Dasselbe hat nämlich jederseits zwei viereckige Fenster, welche neu ausgebrochen wurden, während früher, so lang das Schiff noch eine ebene Decke hatte, gotische Spitzbogenfenster bis hoch unter die Decke eingeschnitten. Von einem derselben ist der obere Teil unter dem Dache noch erhalten. An der nördlichen Wand steht eine gemauerte auf einem Pfeilerchen ruhende Kanzel.

Alle Wände waren teils mit figürlichen Darstellungen, teils mit Ornamenten bemalt. Unter dem Dache findet man einzelnes von diesen Gemälden noch recht gut erhalten.

Bei weitem besser als das Schiff hat der Chor die alten Formen bewahrt. Ein 4.25 m breiter gotischer Triumphbogen scheidet den 6.15m breiten und 10.8m langen gotischen und um zwei Stufen erhöhten Chor vom Schiffe. Letzteres umfasst drei Gewölbjochen, ist mit drei Oktogonseiten geschlossen und trägt die Höhe circa 9.5m. Das Gewölbe ist rein constructiv, wie in der Früh - Gotik, es sind nämlich nur Quer - und Diagonal - Rippen, alle von gleicher Stärke, wenig profiliert, nur birnförmiger Rundstab mit jederseits einer Rinne. Sie ruhen auf sechs Diensten, welche unten rund, oben eckig und sammt Capital 2.6m hoch sind. Die Rippen neben dem Triumphbogen ruhen auf vier Consolen. Die Diagonal - Rippen vereinen sich in drei Schlusssteinen, auf jedem derselben ist das Bild einer vierblättrigen Schlüsselblume in Relief angebracht. Die im Lichten 2m hohen und 0.60m breiten nach aussen und innen auf 3m Höhe und 0.95 Breite abgeschrägten gotischen Fenster mit Dreipass und Vierpass und einigen farbigen Glasscheiben im Masswerke sind nur in den drei östlichen Polygon - Seiten unverändert erhalten. Ein Fenster hat man schon früher zugemauert, die Fenster sind erst vor einigen Jahren breiter, aber niedriger und viereckig(!) gemacht worden.

Die Wände und das Gewölbe des Chores waren ebenfalls bemalt, und wurden erst

in diesem Decenium übertüncht. Die Farben scheinen noch durch die Tünche so deutlich durch, dass man die Umrisse einzelner Figuren, oder doch wenigstens erkennt, wo Heiligen und Engelbilder (in den Gewölbekappen an den Wänden) und wo Arabesken und andere Verzierungen angebracht waren.

Der Thurm ist viereckig 5.8m lang und breit und enthält im Erdgeschoße die 3.8 m lange und breite Sacristei. Das gotische Gewölbe desselben hat zwei sich kreuzende Rippen, welche auf vier Consolen ruhen und sich in der Mitte in einem Schlusssteine vereinigen. Diese Rippen, Consolen und der Schlussstein sind jenen im Chore gleich. Die Thüren in die Sacristei und aus derselben in die Kirche sind wahrscheinlich erst später viereckig gemacht worden. Das einzige Sacristeifenster ist klein und viereckig (Grundriss - Fig.2.)

Der Thurm hat jederseits in den beiden obersten Stockwerken zwei Doppelfenster (übereinander). Jede dieser Schallöffnung besteht aus zwei durch einen achteckigen Pfeiler geschiedenen Rundbogenfenstern, wie im romanischen Stylem jedoch sind jene des unteren Stockwerkes zugemauert. Unter dem Kirchendache führt eine gut erhaltene Spitzbogenthüre in den Thurm.

Die 5.6m lange und 4.6m breite Vorhalle ist offen. Das Dach derselben stützt sich auf zwei gemauerte viereckige Pfeiler und an die Kirchen - Fassade. In der Halle ist links eine gemauerte Kanzel, von welcher der Priester an Wallfahrtstagen predigt, rechts ein jetzt ausser Gebrauche gesetzter Altar. Der Thurm hat ein neues pyramidales Blechdach, der übrige Bau ist mit Ziegeln gedeckt.

Die alten Theilen sind somit der Chor, das Schiff und der Thurm. Im Jahre 1697 ist das Schiff gewölbt und auch sonst verändert und dadurch sind die Gemälde daselbst zerstört worden. Der Chor mit seinen Gemälden und zwei gotischen Fenster desselben wurden erst um das Jahr 1880 verpfuscht.

Blike: Fig.2 tloris cerkve.

M.F.
MDZK: št.17, l.1891, str.194: Über ältere Kirchenbauten in Krain, von Črnologar.

Im Jahre 1891 wurde in den MD&K veröffentlicht die Beschreibung des Inneren der Kirche, wobei damals auch unter der Tünche verborgenen Wandgemälde erwähnt worden sind. Nur ein Teil der Gemälde wurde damals über dem wahrscheinlich erst im Jahre 1697 errichteten Tonnengewölbe des Schiffes am Dachboden sichtbar.

Denn diese Jahreszahl findet sich auf dem Balken der modern gehaltenen Hautthüre eingemeißelt. Da die alten Wandgemälde durch das neue Gewölbe wie durch die dasselbe tragenden Wandpfeiler theilweise verdeckt wurden, hatte man gewiss damals schon diejenigen im Schiffe übertüncht, wobei der obere Theil welcher über die Wölbung kam, unberührt blieb. Bei jener Gelegenheit hatte man auch die Eingänge und die Lichtöffnungen im Schiffe modernisirt. Dass die Gemälde des

Schiffe zu jener Zeit schon übertüncht worden sind, ist selbstverständlich, anders steht es mit dem Presbyterium. Da dasselbe bis auf das Jahr 1880, als vom seligen Pfarrer Mathias Kulavic von den fünf gotischen Fenstern des Chores zwei nächst der Mensa des Hochaltars angebrachten Fenstern modern viereckig gemacht worden sind, keine baulichen Veränderungen erfahren, mussten die Gemälde daselbst erst in diesem Jahrh. übertüncht worden sein. Denn es war kein Grund für das Übertünchen des Fresken da, und auch die alten Leute sollten sich ausgesprochen dieselben noch gesehen zu haben. Das ist jedoch gewiss, dass die Gemälde bis zum Sommer des vorigen Jahres (1894) noch ganz erhalten unter der Tünche geblieben sind ~~unter der Tünche geblieben~~.

Um die Kirche wieder in ihren ursprünglichen Zustand zu bringen, wenigstens im Presbyterium, hatte man alle fünf gotischen Fenster wieder hergestellt und dazu noch eins, das schon vor der Anfertigung der Fresken, um mehr Raum für die Gemälde zu gewinnen und diese ben symmetrisch zu ordnen, vermauert wurde, wieder geöffnet. Ferner hatte man auch die Tünche von den Fresken entfernt, wobei man jedoch so ungeschickt vorgegangen ist, dass das meiste der ~~gemalten~~ Gemälde arg beschädigt, vieles gänzlich zerstört wurde, und zwar der Art, dass man jene Stellen mit einer gelben Farbe übertüncht oder sogar neu verputzt hatte, nur ein verhältnissmässig kleiner Theil ist verschont geblieben.

Die Steinarbeiten der Fensterstöcke sind neu gemacht worden, wobei das alte Steinwerk der drei noch in ihrem ursprünglichen Zustande erhaltenen Fenster im Chorschlusse hinausgeworfen und mit neuem ersetzt wurde, dacher nicht nur die fünf für den Bau charakteristischen Fenster verloren gingen, sondern auch die Gemälde, die jedenfalls in den Leibungen derselben gewesen sind, verschwanden. Noch ärger traf dies das Gemälde im zweiten Joche (vom Triumphbogen) an der Epistellseite (wo das Fenster, das schon vor der Anbringung der Fresken vermauert wurde, sich befindet), indem dort vom Ganzen nur eine einzige Figur geblieben ist, nebst etwa der Hälfte im Schildbogen oben, wo die Grablegung Christi dargestellt ist.

Die Tünche hat man von den übrigen Gemälden im Chore durch recht eigenthümliche Werkzeuge entfernt, unter diesen zwar recht praktischen und asugebenen Kunstwerkzeugen " sollte, wie ich erfahren, aus jener Feldgeräth, womit man das Unkraut von den Pflanzen entfernt und welches slovenisch " prelca" benannt wird, angewendet worden sein.

Das ganze Innere war als fresco gemalt, und auch draussen an der Südwand des Chores kennt man noch eine Riesengestalt des heil. Christoph. Soweit man noch entnehmen kann, war das Schiff theils ronamental, am meisten aber figural bemalt. Die Gemälde sind hier unter der Tünche noch sehr gut erhalten, wenn sie nicht von den Gewölben verdeckt worden sind.

Im Chore waren, vier Gewölbeplätze ausgenommen wo Rankenwerk vorkommt, fast alle Gemälde figural. Sie stellten einzelne Figure, theils ganze Gruppen dar, nur der unterste Teil der Wände bis auf Manneshöhe lässt uns um Zweifel, da hier gar nichts mehr zu sehen ist. Die Gewölbekappen haben im Grunde Sterne (die einzelnen Darstellungen sind mit gemusterten Borduren umsäumt, von denen jedoch viele zerstört und durch einfache oft recht nachlässig gezogene Linien ersetzt wurden.

Einige Figuren sind von Lebensgrösse, jene in den Gruppen entsprechend kleiner, die betenden Engel in den Kappen des Gewölbes Halbbilder, jedoch über lebens-

Kraljevska banska uprava Dravske banovine, Ljubljana

gross. Die runden Heilige scheine sind alle in Relief ausgeführt und vergoldet. Wie die Rippen und die Schlusssteine gemalt waren, weiss ich nicht, da dieselben mit einer dunkelbraunen Farbe überstrichen sind.

Wir beginnen mit dem Triumphbogen. Dieser hat eine Lichtweite von 4.5m und ist in der Leibung 0.7m breit, im Bogen beiderseits abgeschrägt. Der untere Theil ist bis auf eine Manneshöhe neugefärbt. In der Leibung des Spitzbogens winden sich zwei mit Blättern und abgeschurzten Ästen geschmückte Pflanzenstämme derart schlangenförmig übereinander, dass sie gegen oben und unten abgespitzt ovale Felder bilden. In jedem derselben ein Brustbild, wovon eins gänzlich zerstört und verputzt ist. Bis auf dieses sind alle Figuren, sieben an der Zahl, recht gut erhalten, im Dreiviertelprofile, abwechselnd recht oder links gewendet, gezeichnet und dürften entweder den Stamm Christi oder die Propheten darstellen. Tiefer gegen den Boden hat sich diese Darstellung nicht erstreckt, da dort ein mäanderartiges Band diese Darstellung abschliesst. Die gegen das Schiff gewendete Seite des Triumphbogens ist schon früher weiss überlüncht worden. Hier sind die Malereien gewiss noch unter der Lünche erhalten. Die gegen das Presbyterium hin gewendete Seite hat nur ein Bild, eine Heilige darstellend erhalten, das übrige ~~xxx~~ ist nach der Zerstörung gelb angestrichen worden. Das Chorgewölbe hat 14. durch Rippen gebildete Flächen. Mehrere haben noch gut erhaltenes Rankenwerk den ganzen Raum ausfüllend. An einer Kappe sieht man die ganze Gestalt schwebenden Engels, mit einer gitarrenähnlichen Instrumente, ziemlich gut erhalten, in deren vier je ein betender Engel im Brustbild mit ausgebreiteten Flügeln, stark zerstört. In den nächsten vier Kappen sind die Evangelistensymbole mit Spruchbändern, davon der Löwe sehr beschädigt. Ein Feld ist von dem Altaraufbaue verdeckt und, ohne dass der obere Theil des Aufbaues entfernt würde, nicht gut sichtbar, innerhalb einer Mandorla, das Bild des Schöpfers mit der Weltkugel in der Hand, alles arg hergenommen. Die Kappen sind meistens mit verschiedenfarbigen Sternen bestreut.

Die Seiten des Chorschlusses sind zu 2.34m breit, durch Wanddienste begrenzt

Jede hat ein spitzbogiges mit einem Pfosten getheiltes Fenster, im Masswerke Vier - resp. Dreipass. Voriges Jahr (1894) hat man das schöne Masswerk hinausgeworfen. Nun sind diese drei alten Fenster durch neue von einer recht eingenüthmlichen Conception und Gestalt verdrängt worden. Leider sind bei dieser Procedur auch die Gemälde der Fensterleibungen vollständig zu Grunde gegangen.

In dem Chorschlusse sind an den Wänden folgenden Gemälde: Neben den Fenstern die lebensgrossen heiligengestalteten eines Apostels, des heil. Andreas, des Petrus i und Paulus, alle gut erhalten. Der Engle Gabriel und knieende Maria, das Mild Mariens Tod darstellend, ist auf dieser Seite gut erhalten geblieben.

Von den untern abgetheilt ist in einem Schildbogen in der Mitte eine weisgekleidete Gestalt. An der Seite Moises und Aaron. Ich vermathe hier den zwölfjährigen Christus im Tempel unter den Schriftgelehrten, wobei Moises und Aaron die Schriftgelehrten vertreten. Christus kreuztragend und dornenkrönengekrönt,

beide Darstellungen durch den Fensterbogen getrennt. Über dem Bogen sind zwei Gestalten mit je einer weissen Kappe, vielleicht die Schergen.

Ein Bild ist vom Altaraufbaue ganz verdeckt, nur der untere Theil der Figuren ist sichtbar. Ich vermathe hier die Stifter der Gemälde, die Christum anbetend, für welches auch jene runde Felder welche vielleicht Wappen der Stifter enthalten, sprechen würden. Unter den Bildflächen läuft ein horizontales Band, welches mit zwei Zeilen gotischer Minuskeln beschrieben ist.

An der Epistelwand ist ein Bild ganz verschwunden. Die Gemälde wurde hier jedenfalls schon 1880 zerstört, und was damals übrig blieb, dann anno 1894. Im Schildbogen dürften hier unter der Tünche noch welche Gemälde sich befinden.

Von einer ganzen Gruppe unten ist nur eine männliche Gestalt erhalten geblieben. Darüber ist noch in seinem Obertheile ein erhaltenes Bild, Grablegung Christi.

Fast am besten erhalten ist ein Feld neben dem Triumphbogen, wenn auch nicht ohne Beschädigungen. Hier hat sich der Meister vom Jahre 1894 auch durch seine Pinselstriche verewigt. Dasselbst ist ein 2.60m breites und 1.90m hohes Bild,

Tod Mariens darstellend, eine Gruppe von 18 Figuren von ergreifender Wirkung nicht sehr beschädigt.

An der Evangelienwand finden sich grosse viereckige Bilder, die so sehr zerkratzt sind, dass die Darstellungen nicht mehr mit Sicherheit zu bestimmen sind. Jedes Bild davon stellt drei Ganzfiguren dar.

Man sieht, dass die Bilder der Wände in ihrem mittlern Theile Begebenheiten aus dem Leben Mariens, die in den Schildbogen darüber jene aus dem Leben Christi darstellen, das Gewölbe dagegen den Himmel versinnlichte.

Auch im Schiffe versuchte der Meister die Gemälde zu zerstören. An vier Stellen hatte er schon die Tünche abgekratzt. Zwei von diesen zeigen Ornamente (in der Mitte des Schiffwandes), auf dem Sänger - Chor kam er zu fünf figürlichen Darstellungen, darunter auch Figuren mit Heiligenschein in Relief. Die Leute sagen, dort sei das jüngste Gericht dargestellt gewesen, wohin auch jene Figuren zu gehören scheinen. Jene Heiligenscheine geben einen Beweis, dass der Chor wie das Schiff zu gleicher Zeit in der gleichen Technik gemalt wurde.

Das Bild des heil. Christoph an der Südseite dürfte ohne Schwierigkeit blosszulegen sein.

Das äusserst reich geschnitzte Hochaltar führt folgende Aufschrift, die an der Rückseite des Altaraufbaues angebracht ist: "Altare hoc Ioan: Dacobus Mönhardt, cum socio Antonio Schermautsch, Weijxelburgenses in anno 1674 pingebant."

"Sculpebat uero Bartholomey Plümenberger Tabacensis, Anno eiusdem."

"Hoc Altare erectum Anno 1674." N.F.

MDZK: St. 23, 1. 1897, str. 21-22: Die Fresken und die Fenster der Kirche zu Muljava, von K. Črnologar.

Die aussen höchst unscheinbare Kirche zählt zu den bedeutensten Denkmälern Krains, birgt sie doch aus zwei durch Jahrhunderte getrennten Kunstperioden eine Hinterlassenschaft, die zu den hervorragenden Werken ihrer Epoche in den Ostalpenländern gezählt werden muss.

Die Kirche zählt offenbar seinerzeit zu den ~~bevorzugtesten~~ ~~zugtesten~~ Filialen der Abtei Sittich, das beweist ihre für gotische Landkirchen jener Epoche ausnehmend geräumige Anlage, die für den jetzt bestehenden kleinen Ort Muljava viel zu gross ist. Sie besteht aus einem sehr geräumigen mit Kreuz und Schlussgewölbe geschlossenen Presbyterium (Fig. 272) einem jetzt mit einer Tonne überwölbten, einst flach gedeckten Schiff, einer kleinen Vorhalle und dem dem massiven Turm an der Nordseite des Presbyteriums, in dessen Erdgeschoss sich die Sakristei befindet. An späteren Veränderungen ist die Vergrösserung eines Fensters im Presbyterium, die Einwölbung der Kirchenschiffes und der Einbau eines Musikchores anzuführen, welche alle drei eine teilweise Zerstörung der Ausmalung der Kirche zur Folge hatten.

Die Ausmalung des Presbyteriums ist in dem Aufsätze Mitt 1897, S. 21. genügend beschreiben, so dass ich darauf nicht näher einzunehmen brauche. Es ist kurz hervorgehoben, dass die Ausmalung des Presbyteriums aus zwei Streifen besteht, von denen der untere in etwa Manneshöhe beginnt und bis zur Stelle reicht, wo die Schildbogen sich deutlich zu verengen anfangen, der obere aber die Schildbogen ausfüllt. In der unteren Reihe finden sich in lebensgrossen Figuren von links nach rechts die Apostel, dann die Verkündigung an Maria, die Flucht nach Agypten und der Tod Mariä, in den oberen Szenen aus dem Leben Jesu, rechts mit der Auferstehung endigend. An der Presbyteriumseite des Triumphbogens ist nochmals links der Verkündigungengel gemalt. Am Gewölbe erblickt man betende und musizierende Engel (Fig. 271) sowie die Evangelistensymbole. In der Laibung des Triumphbogens sind in gotischem Rankenwerke die Halbfiguren der Vorfäter Christi dargestellt.

Weitere Spuren von Malereien sind an verschiedenen Stellen der Schiffswände sowie zusammenhängend an den stehen gebliebenen Seitenwänden über dem Gewölbe zu erkennen und endlich ist an der innern Westwand des Schiffes ein grosser Teil eines "Jüngsten Gerichtes" blossgelegt, der erkennen lässt, dass die Ausmalung des Schiffes wenn nicht von derselben Hand, so doch von derselben Werkstatt ausgeführt wurde, wie die des Presbyteriums.

Über diese gibt uns eine zweizeilige durchlaufende gotische Inschrift Auskunft, ~~da~~ die sich am Chorschluss zwischen der oberen und der unteren Reihe der Gemälde befindet und leider durch den Ausbruch eines Fensters unterbrochen und durch eindringende Nässe zum Teil so verwaschen ist, dass vieles nur mit Mühe, vieles gar nicht mehr leserlich ist. Sie lautet:

Anno Domini millesimo.....pletum est hoc opus
in via laurentii m^r...venerabilis patris Vdalrici
Abbas Sitichensis.....S.alberti(?)....sa vidperti(?) p^r manus Johes
pigitor de laibaco.

Ein älterer Bericht erwähnt, dass am Triumphbogen ober dem Gewölbe auf einem Schriftbände die Jahreszahl 1453 zu lesen sei, so dass der durch den Fensterbruch verursachte Ausfall glücklich ergänzt werden kann. Der Maler Hans von Laibach ist nun auch anderweitig bekannt, hat er sich doch 10 Jahre vorher am Triumphbogen der Kirche zu Visoko bei Auersperg, deren Presbyterium mit Fresken gleichen Stiles ausgeschmückt ist, durch folgende Inschrift verewigt; Anno domini millesimo quadrigentesimo quadragesimo trino completum est hoc opus in anniversariis santi mattei apli per manus Johannis cöcivis in Laibaco filij Friderici de Villach. Sein Vater Friedrich von Villach ist uns sowohl urkundlich als auch durch ein aus dem Jahre 1428 stammendes Gemälde in der Stiftkirche zu Milstatt bekannt. Leider ist das Gemälde durch eine unglückliche Restaurierung um den grössten Teil seines urkundlichen Wertes gekommen.

Wenn man bedenkt, welch spärliche Reste gotischer Wandmalereien aus jener Zeit sich mit Ausnahme von Tirol sonst in fast allen deutschen Ländern erhalten haben, müssen wir diese genau datierten und signierten Bilderfolgen als ein seltenes Geschenk des Zufalls betrachten, das geeignet ist, ein helles Licht auf den Stand der ostalpinen Malerei jener Epoche zu werfen. Wir müssen dies um so mehr, als sich in Krain an die Werke des Hans von Laibach eine Reihe anderer Gemälde anschliesst, die unzweifelhaft seiner Schule ange-

hören, wie die Fresken in Ehrengruben(1451) Brdo(undatiert) und schliesslich Mače(1461) wo sich der Stil des Meisters unter dem befruchtenden Einflusse des nahen Oberitaliens zu einer relativ sehr respektablen Höhe entwickelt hat.

Diese Fülle von Wandmalereien mag uns über den fast totalen Verlust der krainischen Tafelbildern aus gotischer Zeit trösten.

In seinen sicheren Werken zeigt sich uns Hans von Laibach als Maler von hohem Schönheitsgefühl, der sein Bestes in grandiosen sicher umrissenen Einzelfiguren leistet. Die Gestalten stehen den Illustrationen in der spätscholastischen Mönchsliteratur, von denen sie auch inhaltlich beeinflusst sind, sehr nahe und gehören dem Kunstwillen nach noch ganz in die idealistische Sphäre des 14. Jahrh. Dementsprechend fehlt dem Meister auch die sichere Beherrschung der menschlichen Gestalt(obwohl er sich an der Aussenseite der Kirche zu Visoko an einem fast lebensgrossen weiblichen Akt versucht hat) und noch vielmehr der Fluss der Komposition in mehrfigurigen Darstellungen. Dass der Meister oder doch seine Schule bestrebt war, diese Mängel zu beheben, ist aus den Fresken zu Mače bei Höflein zu erkennen, die eines der besten deutschen Werke jener Epoche sind.

Durch die Art der Blosslegung haben die Fresken im Presbyterium zu Muljava stark gelitten. An vielen Stellen ist der Verputz abgefallen und die Ränder an den Bruchstellen hängen in der Luft und könne in jeden Augenblick vom selben Schicksal getroffen werden. Ferner sind die Fresken beschmutzt und mangels einer Fixierung schon stark verblasst.

Es unterliegt keinem Zweifel, dass die vollständige Blosslegung einer genau datierten und signierten Ausmalung für die Kunstgeschichte der Alpenländer einen hohen Gewinn bedeuten würde. Vorerst jedoch muss unverzüglich daran gegangen werden, das bereits Blössgelegte endgültig zu sichern.

Das zweite in der Kirche vorhandene Kunstwerk ist der prachtvolle ganz vergoldete Haupt ^{altar} (Fig.273) der im Jahre 1674 von den Meistern Joh. Jak.

Mönhardt und Bartholomäus Plumenberger errichtet wurde. Der Altar, der als Mittelgruppe eine plastische Darstellung von Marias Himmelfahrt enthält und mit verschwenderischem Schmuck an künstlerisch vollendeten Figuren und Ornamenten ausgestattet ist, zählt zu den besten Werken Krains.

Der Erhaltungszustand desselben ist wenigstens in den unteren Teilen kein sehr schlechter, doch wäre auch hier die Untersuchung durch einen Fachmann zu empfehlen, da ein solches Meisterwerk in allen seinen Teilen stets vollkommen gesichert bleiben sollte und kleine Schäden, insbesondere die Einnistung des Holzwurmes, besser von Anfang an bekämpft werden sollten, damit sie nicht durch Nichtbeachtung einen grossen dem Altar und der Authentizität seiner Teile gefährlichen Umfang annehmen (wobei eine Neustaffierung unter allen Umständen zu vermeiden wäre). Bemerkt wird noch, dass der Turmhelm der Kirche zur Zeit meiner Besichtigung einer radikalen Umänderung unterworfen wurde. An Stelle des barocken Helmes trat eine Spitze, die mit Eternit eingedeckt werden soll.

Slike: Fig.270 zunanjščina c.

" 271 freske na slavoloku in na oboku prezbiterja.

" 272 pogled proti gl.oltarju

" 273 detjal z vel.oltarja.

MDZK: št.III.F.10,1.1911, str.599-604: Die Filialkirche zu Muljava und der Freskomaler Hans von Laibach, von dr.

Paul Hauser.

Das fürstbischöfliche Ordinariat Laibach teilt mit, dass bei der Neueindeckung des Turmhelmes die seit mindestens 20 Jahren bestehende Dachform nicht geändert wurde. Die Nachricht, dass der Turmhelm unmittelbar vor der Neueindeckung barocke Formen aufweis, ist daher nicht zutreffend.

MDZK: št.III.F.11,1.1912, str.29: Tätigkeitsbericht.

Die Z.K. leitet eine Subventionierung der Sicherungsarbeiten an Altäre und Fresken ein.

Slika: Fig. 106 gl. oltar.

MDZ: št. III. F. 12, 1. 1913, str. 144: Tätigkeitsbericht.

str. 52 foto baročnega oltarja.

V cerkvi je kip gotске M.b. *foto str 52*.

56

Cerkev je bila sezidana v 15. stol Dom in svet, 1. 1914, str. 53 (Fr. Stele in 1. 1453 poslikana. Prezbit. je bil Varstvo spomenikov) gotsko obokan, ladja je imela raven strop

podoben onemu pri sv. Petru nad Kamnikom.

Vse stene ladje od tal do stropa so bile poslikane, Brzkone koncem 17. stol. so cerkev obokali in uničili freske

Die Filialkirche zu Muljava, Pfarre St. Veit bei Sittich, hat nicht nur eine gothisches Kreuzgewölbe im Chore und in der Sacristei und gothisches Masswerk, sondern auch das ursprüngliche flachdeckige und bemalte, später modern eingewölbte Schiff war gothisch, denn ein spitzbogiges Fenster ist noch unter dem Dache erhalten. Die theils ornamentalen, theils figuralen Gemälde im Chore sind in letzterer Zeit übertüncht worden. In reich geschnittes Werk ist der Hochaltar mit vielen Sculpturen vom Jahre 1674. ein Werk des Bildhauers Barth. Plumenberger aus Laibach. Johann Jakob Mönhardt und sein Mitarbeiter Anton Schermautsch aus Weixelburg haben im demselben Jahre den Altar vergoldet und bemalt.

K. Enslapar: Kunstgeschichtliches aus Unterkärnten, MHK, IV. 1891, str. 9.

Za epistolskim str. oltarjem je ohranjen del slikarije. Prav tako nad evang. oltarjem nad lokom, prav pod odlomkom nekdanjega stropnega trama.

Stele, XXIA, 1963, 41'

Stanje cerkve in Fresk. Konferenca s Sternenom glede denarja, ki je potreben za restavriranje. Pogovor z Gözlom glede popravila oltarja.

M.Zois, korespondent C.K. zap.št.121, str.55

zap.št.72 z 1.1915